

Spis treści

<i>Przedmowa</i>	9
<i>Wstęp</i>	13
<i>Jan A. Malinowski</i>	
Założenia metodologiczne projektu oraz charakterystyka badanej zbiorowości studentów	17
Założenia metodologiczno-metodyczne projektu	18
Działania badawczo-diagnostyczne	19
Przygotowanie i przeprowadzenie kampanii popularyzującej wiedzę w zakresie zagrożeń ze strony środków psychoaktywnych	27
<i>Jolanta Neubauer</i>	
Młodzież a papierosy	30
Wprowadzenie	30
Inicjacja nikotynowa	31
Palenie w różnych okresach życia	33
Płeć a palenie papierosów	37
Palenie papierosów a kierunek studiów	38
Motywy palenia papierosów	40
Motywy niepalenia papierosów	45
Palenie w przeszłości i w ostatnim czasie	47
Ocena własnej wiedzy dotyczącej środków psychoaktywnych w grupie osób, które przeszły inicjację nikotynową	48
Ocena wpływu palenia papierosów na zdrowie	49
Wnioski z przeprowadzonych badań	50
Zakończenie	50
<i>Jan A. Malinowski</i>	
Młodzież a alkohol	52
Wprowadzenie	52
Doświadczenia badanych studentów w zakresie picia alkoholu	53
Płeć a picie alkoholu	60
Picie alkoholu a kierunek studiów	62
Motywy picia alkoholu	65
Motywy abstynencji alkoholowej	68
Pocie alkoholu przez uczniów jako problem wychowawczy w opinii studentów – kandydatów na nauczycieli	72
Wnioski z przeprowadzonych badań	77
Zakończenie	78

Jan Lachowicz

Jan A. Malinowski

Młodzież a narkotyki	80
Wprowadzenie	80
Rozprowadzanie narkotyków na terenie szkół	80
Dostępność narkotyków	82
Narkotyki w różnych okresach życia badanych studentów	84
Motywy sięgania po narkotyki	87
Motywy decyzji o nieużywaniu narkotyków	88
Reagowanie na sytuację używania i rozprowadzania narkotyków przez uczniów ...	93
Wnioski	95
Zakończenie	96

Aleksander Zandecki

Studencki świat wartości a doświadczenia w zakresie kontaktów ze środkami uzależniającymi	98
Wprowadzenie	98
Wartości deklarowane przez badanych studentów	99
Deklarowane wartości a kontakty ze środkami uzależniającymi	107
Wnioski	110
Zakończenie	111

Joanna Dreszer

„Możesz mieć niezłą jazdę” – Narkotyki, grupa zagrożona oraz wyobraźnia społeczna	112
Wprowadzenie	112
Grupa zagrożona ryzykiem uzależnienia od narkotyków – kierunki artystyczne ...	114
Dyskusja i pytania	118
Czy boimy się presji dążenia do aprobaty społecznej? Pomiar reaktywny	120
„Śmierć autora” – na cienkiej linii niejednoznaczności, czyli oczekiwania poszukiwań artystycznych	122
„Taki jest ćpun” – „Rekonstrukcja” potocznego obrazu osoby uzależnionej. Rzecz o wyobraźni społecznej... ..	123
Kilka uwag na koniec	125

Tadeusz Kluz

Spostrzeganie przez studentów zagrożeń rozwoju społecznego młodzieży	128
Uwagi wprowadzające w problematykę	128
Rozpowszechnianie zachowań studentów niedostosowanych społecznie wśród młodzieży w ocenie studentów – kandydatów na nauczycieli	129
Aspekt moralny spostrzegania przez studentów – kandydatów na nauczycieli zachowań niedostosowanych społecznie młodzieży	131
Wnioski	134
Zakończenie	135

Tomasz Kucharski

Analiza wybranych psychologicznych czynników sprawczych i ryzyko uzależnień	136
Wprowadzenie	136
Metodologia badań	138
Analiza statystyczna uzyskanych wyników	139
Analiza współzależności pytań dla całej badanej grupy	146
Wnioski	152
Zakończenie	153

Violetta Kopińska

Świadomość prawna studentów w zakresie uzależnień	154
Wprowadzenie	154
Znajomość ograniczeń prawnych dotyczących środków psychoaktywnych	156
Wiedza badanych kandydatów na nauczycieli w zakresie przestępstw związanych z alkoholem i narkotykami	158
Ocena regulacji prawnych związanych z przeciwdziałaniem uzależnieniom	163
Wnioski	170
Zakończenie	172

Joanna Cieślikowska

Szkolna profilaktyka uzależnień w świetle opinii kandydatów na nauczycieli	173
Wprowadzenie w problematykę	173
Środowisko szkolne a inne podmioty działań profilaktycznych	177
Skuteczność profilaktyki szkolnej	179
Profilaktyka uzależnień a kompetencje nauczyciela	183
Ogólne wnioski z przeprowadzonych badań	190
Zakończenie	191

Jan A. Malinowski

Środki psychoaktywne jako niebezpieczeństwo okresu szkolnego – zamiast zakończenia	194
--	-----

Aneks

Joanna Dreszer

Joanna Cieślikowska

Kształtowanie nauczycielskich kompetencji do przeciwdziałania uzależnieniom. Doświadczenia z pracy metodą projektów przy realizacji studenckich projektów reklamy społecznej	203
Wprowadzenie	203
Założenia wstępne projektu	204
Grupa odbiorców a specyfika zastosowanego narzędzia	208
Przebieg realizacji projektu	210
Wybrane projekty opracowane przez studentów	214

Przedmowa

Raport, który poprzedza niniejsza „Przedmowa” jest efektem badań przeprowadzonych przez pracowników Studium Pedagogicznego Uniwersytetu Mikołaja Kopernika w Toruniu. Stanowiły one część składową szerszego programu, którego założenia opracował dr Jan A. Malinowski – pracownik wspomnianej tu jednostki organizacyjnej UMK powołanej do przygotowywania studentów do wykonywania zawodu nauczyciela.

Wysokie walory projektu, koncentrującego się zarówno na warstwie diagnostycznej, jak i edukacyjnej w zakresie profilaktyki uzależnień (w tej części należy odnotować także udział wykładowców z Zakładu Pedagogiki Społecznej Instytutu Pedagogiki UMK) sprawiły, że Zarząd Województwa Kujawsko-Pomorskiego w czerwcu 2004 r. podjął decyzję o jego realizacji w ramach przedmiotowego konglomeratu koordynowanego przez Biuro Pełnomocnika ds. Rozwiązywania Problemów Alkoholowych, Narkomanii i Uzależnień. Stanowiło to wyraz zainteresowania Marszałka oraz Zarządu Województwa sytuacją panującą w środowisku studenckim, w którym to, podobnie jak i w innych środowiskach młodzieży, obserwuje się niepokojące zjawiska związane z piciem alkoholu i używaniem narkotyków.

Udana realizacja tak „obszernego” projektu, zatytułowanego „Diagnoza stanu świadomości kandydatów na nauczycieli oraz nauczycieli w zakresie zagrożeń łączących się z niebezpieczeństwem uzależnień i innych zjawisk patologicznych wśród uczniów oraz działania na rzecz budowania kompetencji studentów – uczestników kursu pedagogicznego, nauczycieli i rodziców mające na celu przeciwdziałanie zagrożeniom występującym w procesie wychowania dzieci i młodzieży”, w tak krótkim czasie była możliwa dzięki sprawnemu kierownictwu w osobie wymienionego tu już dra Jana A. Malinowskiego, a także prof. dra hab. Aleksandra Zandeckiego – kierownika Studium Pedagogicznego UMK oraz dużemu zaangażowaniu całego Zespołu uczestniczącego w tym ważnym społecznie, ale i trudnym, przedsięwzięciu.

W tym miejscu chciałbym podkreślić, że z dużą satysfakcją włączyłem się jako pełnomocnik Zarządu Województwa oraz regionalny ekspert NFP/EMCDDA¹ w proces konsultacji i monitorowania projektu, jak i opiniowania jego rezultatów. Jest ona tym większa, że mogłem osobiście przekonać się o dużym zaangażowaniu kadry dydaktycznej i naukowej oraz żywym zainteresowaniu młodzieży akademickiej realizacją przedmiotowych działań i inicjatyw. To ostatnie nie miałyby miejsca bez inspiracji i zachęty wykładowców Studium Pedagogicznego UMK, spośród których pozwolę sobie przynajmniej wymienić mgr Joannę Dreszer i mgr Joannę Cieślukowską – autorki programu zrealizowanego metodą projektów na Wydziale Sztuk Pięknych.

Odnotowania wymaga również to, że uzyskane wyniki sondażu diagnostycznego prezentowane w niniejszym raporcie, który dzięki staraniom jego redaktora otrzymał postać interesującego studium empirycznego, wykazują dużą trafność diagnostyczną i mogą okazać się przydatne władzom rektorskim i dziekańskim uczelni oraz samorządowi studenckiemu (i to nie tylko UMK, ale i innych szkół wyższych) w inicjowaniu i stymulowaniu działań mających na celu kreowanie procesów sprzyjających upowszechnianiu wśród studentów zdrowego stylu życia wolnego od używania środków psychoaktywnych. Rezultaty, które przyniosły badania wskazują na **pilną potrzebę włączenia problematyki rozwiązywania problemów uzależnień, i to w różnych wymiarach (zwłaszcza pedagogicznym, psychologicznym, socjologicznym, medycznym, a także prawnym) do programu akademickiego przygotowania studentów do zawodu nauczyciela**. Potrzeba posiadania kompetencji do pracy z młodzieżą szkolną w tym zakresie rośnie, o czym w przekonujący sposób świadczą wyniki raportów szczegółowych zamieszczonych w przedłożonej do druku monografii. Również badania ogólnopolskie i raporty praktyków wskazują na niebezpieczne, nasilające się tendencje wzrostowe, zarówno w konsumpcji narkotyków, jak i postawach normatywnych w odniesieniu do narkotyków i innych środków psychoaktywnych. Wszyscy musimy zadać sobie pytanie: Czy używanie narkotyków przez młodzież to już norma? Czy możemy podjąć i zrealizować działania wpływające na zmianę postaw? Co ja, (nie inni) mogę uczynić, aby dostarczyć pożądaną wiedzę i umiejętności dla przyszłych pedagogów i nauczycieli oraz kształtować pożądane postawy i opinie? Warto więc nie tylko kontynuować działania rozpoczęte opisanym tu projektem, ale i wzbogacać je o kolejne inicjatywy. Warto byłoby też przenieść je na forum całej społeczności studenckiej uświadamiając jej rzeczywistą skalę zagrożeń mogących przekreślić to, co młodzi ludzie już osiągnęli, jak też mogliby osiągnąć, gdyby na ich drodze życia nie pojawiły się narkotyki, alkohol, inne substancje psychoaktywne, czy przemoc.

Przedstawiony tu raport, noszący wymowny tytuł „**Używanie środków psychoaktywnych przez uczniów w percepcji studentów – kandydatów na nauczycieli**”, zasługuje na upowszechnienie nie tylko w społeczności studentów, ale też i ich nauczycieli stanowiących istotny komponent środowiska wychowawczego

---

¹ NFP/EMCDDA – National Focal Point / European Monitoring Centre for Drugs and Drug Addiction.

szkoły wyższej. Inspiruje on bowiem do refleksji nad rolą nauczyciela akademickiego w procesie kształtowania nie do końca jeszcze uformowanej osobowości studentów. Warto także, aby sięgnęli po niego nauczyciele szkół niższych szczebli, nie wyłączając nauczycieli szkół podstawowych i gimnazjów, gdzie niestety coraz częściej mamy do czynienia ze zjawiskiem sięgania po narkotyki, picia alkoholu przez młodzież, a nawet dzieci, nie wspominając już o paleniu papierosów. Profilaktyka, kształtowanie prozdrowotnych postaw, realizowane za pomocą odpowiednich, dostosowanych do wieku odbiorcy programów i narzędzi, powinny być obecne już w przedszkolu.

Te niepokojące zjawiska są przedmiotem mojej troski i żywego zainteresowania Biura Pełnomocnika Zarządu Województwa Kujawsko-Pomorskiego ds. Profilaktyki i Przeciwdziałania Uzależnieniom oraz HIV/AIDS, które oprócz własnych zadań realizowanych w przedmiocie swoich obowiązków statutowych inspiruje i zachęca do podejmowania przedsięwzięć z zakresu diagnozy i profilaktyki uzależnień jak najszerszy krąg podmiotów życia społecznego. W tym kontekście za niezwykle cenne należy uznać pozyskanie dla tej tak ważnej społecznie sprawy nauczycieli przyszłych nauczycieli.

Toruń, grudzień 2004 r.

Grzegorz Kasprzycki

Pełnomocnik Zarządu Województwa Kujawsko-Pomorskiego
ds. Profilaktyki i Przeciwdziałania Uzależnieniom oraz HIV/AIDS

Wstęp

Zagrożenia wiążące się z sięganiem przez młodzież po papierosy, alkohol, a coraz częściej i po narkotyki przybierają z roku na rok na sile. Na rosnącą skalę owych zagrożeń wskazują podejmowane badania empiryczne. Wykazują one nie tylko przyrost odsetka młodzieży dotkniętej tą „plagą” naszych czasów, ale i – co szczególnie musi niepokoić – wyraźne obniżenie wieku inicjacji nikotynowej, alkoholowej i narkotykowej. Stając się udziałem nie tylko młodzieży, a coraz częściej i dzieci, problemy łączące się ze wspomnianymi zagrożeniami dotyczą ich rodziców, a także – w sposób pośredni – nauczycieli, pedagogów i psychologów szkolnych, dyrektorów szkół. Systematycznie przybywa placówek edukacyjnych borykających z tego typu problemami, a co więcej, niebezpieczeństwa te dotyczą szkół wszystkich typów i szczebli, nie wyłączając szkół podstawowych.

W tej sytuacji palącą wręcz potrzebą staje się refleksja nad tym, czy nauczyciele są w wystarczającym stopniu przygotowani do kompetentnego i adekwatnego działania pedagogicznego w sytuacjach wymagających podejmowania przedsięwzięć z obszaru profilaktyki, a nierzadko i interwencji uzależnień. Prostą kontynuacją tego pytania jest kolejne, koncentrujące się na tym, czy osoby trafiające do zawodu nauczycielskiego w procesie akademickiego przygotowania pedagogicznego otrzymują kwalifikacje pozwalające stawiać czoła sytuacjom łączącym się z sięganiem przez uczniów po środki psychoaktywne. Można mieć tu uzasadnione wątpliwości, do czego upoważnia kwerenda literatury przedmiotu, śledzenie publicystyki i informacji medialnych, a wreszcie systematycznie prowadzone rozmowy z nauczycielami i dyrektorami szkół, a także i młodzieżą szkolną dostrzegającą niedostatki kompetencyjne swoich nauczycieli i wychowawców w interesującym nas tu zakresie.

Zajmując się kształceniem młodzieży akademickiej z różnych kierunków studiów w ramach tzw. kursu pedagogicznego, którego ukończenie daje uprawnienia do wykonywania zawodu nauczycielskiego, za celowe uznałem podjęcie badań, które pozwoliłyby, z jednej strony, dać odpowiedź na pytanie jak studenci oceniają skuteczność podejmowanych działań z zakresu profilaktyki uzależnień (od szkoły podstawowej do wyższej) i na ile były one skuteczne (zachowanie abstynencji, an-

gażowanie się w działania wolontariackie z obszaru profilaktyki itp.). Z drugiej, strony niezwykle ważne jest uzyskanie wiedzy na ile kandydaci do zawodu nauczycielskiego sami realizowali lub realizują zachowania ryzykowne łączące się z sięganiem po środki psychoaktywne. Zakres tych doświadczeń może bowiem być nie-obojętny dla efektywności procesu kształcenia nauczycieli, zawierającego treści dotyczące problematyki uzależnień, jak i późniejszej pracy nauczycielskiej i kontaktów z młodzieżą.

Wychodząc z założenia, że sama diagnoza zjawiska nie rozwiązuje jeszcze problemu, za potrzebne uznałem dopełnienie projektu działaniami budującymi kompetencje studentów – uczestników kursu pedagogicznego w zakresie podejmowania aktywności mającej na celu przeciwdziałanie uzależnieniom (diagnozowanie zagrożeń, profilaktyka, podejmowanie adekwatnych działań w sytuacji spotkania się z uczniem mającym problem z używkami). Przemawiało za tym również i to, że gotowości podejmowania takich działań od nauczycieli oczekują władze resortu edukacji, czemu wyraz dają stosowne przepisy Ministerstwa Edukacji Narodowej i Sportu zobowiązujące ogół nauczycieli do tego typu aktywności¹.

Prace koncepcyjne nad projektem zbiegły się w czasie z ogłoszeniem przez Urząd Marszałkowski Województwa Kujawsko-Pomorskiego otwartego konkursu na oferty realizacji zadania publicznego pt. „Pomoc dla osób i rodzin z problemem alkoholowym. Działania w grupach podwyższonego ryzyka” w formie powierzenia jego wykonania przez województwo kujawsko-pomorskie wyłonionemu tą drogą podmiotowi. Złożony w odpowiedzi na tę ofertę (w czerwcu 2004 r.), po konsultacji w gronie współpracowników ze Studium Pedagogicznego oraz Zakładu Pedagogiki Społecznej Instytutu Pedagogiki Uniwersytetu Mikołaja Kopernika w Toruniu, autorski projekt, który zatytułowano: „Diagnoza stanu świadomości kandydatów na nauczycieli oraz nauczycieli w zakresie zagrożeń łączących się z niebezpieczeństwem uzależnień i innych zjawisk patologicznych wśród uczniów oraz działania na rzecz budowania kompetencji studentów – uczestników kursu pedagogicznego, nauczycieli i rodziców, mające na celu przeciwdziałanie zagrożeniom występującym w procesie wychowania dzieci i młodzieży” został wybrany do realizacji przez Zarząd

---

¹ Zadania szkół w zakresie tworzenia i realizowania szkolnych programów profilaktycznych określa obowiązujące od 1 września 2002 r. *Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej i Sportu z dnia 31 stycznia 2002 r. zmieniające rozporządzenie w sprawie ramowych statutów publicznego przedszkola oraz publicznych szkół* (Dz. U. 2002, Nr 10, poz. 96) oraz *Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej i Sportu z dnia 26 lutego w sprawie podstawy programowej wychowania przedszkolnego oraz kształcenia ogólnego w poszczególnych typach szkół* (Dz. U. 2002, Nr 51, poz. 458). To drugie z podanych tu rozporządzeń zawiera załączniki (nr 2 – dotyczący szkół podstawowych i gimnazjów oraz nr 4 – dotyczący liceów ogólnokształcących i profilowanych), w których stwierdza się: *Działalność edukacyjna szkoły jest określona przez: [...] 3) program profilaktyki dostosowany do potrzeb rozwojowych uczniów oraz potrzeb danego środowiska, który opisuje w sposób całościowy wszystkie treści i działania o charakterze profilaktycznym skierowane do uczniów, nauczycieli i rodziców. Szkolny zestaw programów nauczania, program wychowawczy szkoły oraz program profilaktyki tworzą spójną całość. Ich przygotowanie i realizacja są zadaniem zarówno całej szkoły, jak i każdego nauczyciela.*

Województwa Kujawsko-Pomorskiego². Przyznane Studium Pedagogicznemu UMK środki w zasadniczej części pokryły koszty realizacji projektu.

Pełny opis działań badawczych i dydaktycznych wchodzących w zakres projektu został zamieszczony w pierwszym rozdziale niniejszego raportu³, który ostatecznie otrzymał kształt monografii obejmującej diagnozę badanego zjawiska. Tam też zamieszczono wykaz osób, które włączyły się w realizację poszczególnych zadań objętych projektem. Wszystkim Im składam w tym miejscu podziękowanie, tak za cenne uwagi w trakcie konsultacji służących konkretyzacji projektu, współudział w opracowaniu narzędzi badawczych, jak i zaangażowanie badawcze, dydaktyczne i autorskie, którego efektem jest niniejsza publikacja. Bez niego, a także wsparcia kierownika Studium Pedagogicznego UMK prof. dra hab. Aleksandra Zandackiego prezentowany tu projekt nie miałby szansy realizacji.

Na strukturę monografii składają się szczegółowe raporty autorstwa pracowników Studium Pedagogicznego UMK układające się w dwa bloki. Pierwszy ukazuje skalę zagrożeń występujących w środowisku młodzieży akademickiej, która zadeklarowała uczestnictwo w zajęciach kursu pedagogicznego, jak i jej doświadczenia wyniesione z wcześniejszych etapów edukacji, co możliwe było dzięki odwołaniu się do pytań o charakterze retrospektywnym. Drugi blok raportów szczegółowych koncentruje się na percepcji przez studentów – kandydatów na nauczycieli problemów jakie niesie ze sobą używanie środków psychoaktywnych przez uczniów, a także działań podejmowanych przez szkołę w zakresie przeciwdziałania temu patologicznemu zjawisku.

W odniesieniu do ustaleń prezentowanych w całym raporcie należy pamiętać, że badaniami objęto pozytywnie wyselekcjonowaną młodzież, która po ukończeniu nauki w szkole średniej podjęła studia na uniwersytecie, a także o tym, że badania przeprowadzono w momencie rozpoczęcia przez respondentów udziału w zajęciach kursu pedagogicznego (wykłady i ćwiczenia z psychologii i pedagogiki). To drugie zastrzeżenie jest tym bardziej istotne, iż uzmysławia, że raport oddaje stan świadomości respondentów dotyczącej problemów łączących się z sięganiem przez młodzież po środki psychoaktywne oraz ocenę potrzeby podejmowania działań profilaktycznych przez szkołę dokonaną przez studentów, którzy dopiero podjęli edukację służącą nabyciu uprawnień nauczycielskich. Wyprzedzając w tym miejscu prezentację wyników badań należy dodać, że wskazują one na zasadność włączenia problematyki z zakresu uzależnień do programów akademickiego kształcenia nauczycieli.

Odnosząc się do metodyki przeprowadzonych badań trzeba też nadmienić – co nie jest bez znaczenia dla wartości merytorycznej prezentowanych raportów – że rozdysponowanie poszczególnych tematów pomiędzy osoby tworzące zespół autor-

---

² Uchwała Nr 30/339/2004 Zarządu Województwa Kujawsko-Pomorskiego z dn. 15 czerwca 2004 r.

³ Zob. też.: J. A. Malinowski, *Świadomość i badanie kompetencji kandydatów na nauczycieli w profilaktyce uzależnień*, „Wychowanie na co dzień” 2004, nr 10-11.

ski uwzględniało wcześniejsze ich doświadczenia badawcze i dydaktyczne. Tym samym odzwierciedla ono zainteresowania naukowe autorów.

Na koniec chciałbym podziękować osobom, które udzieliły wsparcia natury „organizacyjno-warsztatowej”. Mam tu na myśli pracowników Biura Pełnomocnika Zarządu Województwa Kujawsko-Pomorskiego ds. Profilaktyki i Przeciwdziałania Uzależnieniom oraz HIV/AIDS z Panem Pełnomocnikiem mgr. Grzegorzem Kasprzyckim na czele, Panie: mgr Martę Malinowską i mgr Joannę Szynkowską, które przygotowały zebrany materiał badawczy do analiz statystycznych oraz Pana dra Pawła Sobierajskiego, który wykonał analizy statystyczne. Dzięki temu wsparciu możliwe stało się zaprezentowanie zasadniczych ustaleń wynikających z przeprowadzonych badań już na początku grudnia 2004 r. (badania przeprowadzono na przełomie października i listopada), w trakcie cyklicznego III Sympozjum „Zdrowa młodzież – zdrowe środowisko” organizowanego przez Studium Pedagogiczne UMK i Redakcję miesięcznika „Wychowanie na co dzień”. O stopniu zainteresowania z jakim spotkały się prezentowane na nim materiały świadczy m.in. to, że autorzy raportu otrzymali od władz rektorskich Gdańskiej Wyższej Szkoły Humanistycznej i dziekańskich Wydziału Pedagogiki tejże Uczelni zaproszenie do współorganizacji konferencji naukowej poświęconej problematyce zagrożeń występujących w środowisku studenckim. Odbyła się ona w Gdańsku w dniu 20 grudnia 2004 r., a w jej trakcie zostały przybliżone społeczności akademickiej GWSzH najważniejsze ustalenia poczynione w niniejszej publikacji.

W imieniu autorów poszczególnych opracowań oraz własnym kieruję wyrazy szczególnego podziękowania do recenzentów niniejszego raportu w osobach prof. dra hab. Czesława Kosakowskiego z Uniwersytetu Warmińsko-Mazurskiego w Olsztynie oraz dra Tomasza Biernata z Uniwersytetu Mikołaja Kopernika w Toruniu. To dzięki ich uwagom możliwe było ustrzeżenie się od potknięć merytorycznych i redakcyjnych, a sformułowane przez nich sugestie przyczyniły się do nadania publikacji ostatecznego kształtu.

Jan A. Malinowski